

Bibliotekets rolle i referanseteknikkundervisningen - erfaringer fra høgskolen i Østfold

Tekst: Torunn Skofsrud Boger

I Bibliotekaren nr. 5 2006 kunne vi lese artikkelen ”Biblioteket inn i læringsplattformen” skrevet av Torhild Larsen og Else H. Norheim ved Høgskolen i Østfold. I siste avsnitt skriver de følgende: ”Det er viktig å merke seg at undervisningen i referanseteknikk på det siste kurset engasjerte deltakerne mer enn litteratursøking. Vi opplever også en stor økning i interessen for referanseteknikk blant høgskolens ansatte og studenter. Dette har sammenheng med kompetansereformen, nye eksamensformer og hyppig oppgaveskriving”. Som ansvarlig for referanseteknikk ved biblioteket ved høgskolen i Østfold har jeg lyst til å utdype dette og dele noen av erfaringene vi har gjort oss på dette området.

Biblioteket ved høgskolen i Østfold består av fire avdelingsbibliotek: Helse- og sosialfag i Fredrikstad, Scenekunst i Gamlebyen i Fredrikstad, Ingeniør- og realfag i Sarpsborg og Lærerutdanning, Samfunnsfag, Økonomi og Språk og Datautdanningen i Halden. Bibliotekundervisningen er lagt opp ut fra forskjellige behov ved hver avdeling, og det varierer en del hvor tungt vi er inne i de forskjellige fagene og hva vi bidrar med i de ulike sammenhengene. Her velger jeg å fokusere på referanseteknikkundervisningen uten å gå nærmere inn på andre typer undervisning vi tilbyr.

Korrekt bruk av kildehenvisninger og skriving av litteraturlister kan diskuteres i detalj, det velger jeg å ikke gjøre her. Jeg skal heller ikke nærme meg Alnæs-saken eller den siste diskusjonen som ble rullet opp på biblioteknorge-listen denne våren. Isteden vil jeg fokusere på den praktiske hverdagen ved Høgskolen i Østfold (HiØ) og den virkeligheten studentene faktisk befinner seg i.

I 2003, da biblioteket bidro med artikkelen ”Biblioteket og kvalitetsreformen” i HiØ-publikasjonen ”Mellom plikt og rett- tanker om og arbeid med Kvalitetsreformen ved avdeling for samfunnsfag og fremmedspråk” (Remvik 2003), ble ikke referanseteknikk nevnt med et ord. Men Kvalitetsreformen med sine arbeidsformer og metoder bygger opp under nødvendigheten av å tilegne seg informasjonskompetanse, finne, evaluere og bruke informasjon, og dermed også vise hvor du har informasjonen fra og hvordan du bruker den. Biblioteket har de siste årene jobbet målbevisst for å spre kunnskapen om dette både til fagansatte og studenter ved høgskolen. Selv om vi selvfølgelig stadig har mye å jobbe mot for å nå alle, kan vi slå fast at i dag er bevisstheten en annen. Interessen blant både fagansatte og studenter er økende. Vi underviser stadig nye grupper studenter i dette, både på grunnnivå og masternivå. I løpet av en dobbeltime viser vi dem hvordan standarden er bygd opp med utgangspunkt i den informasjonen vi har lagt ut på hjemmesidene våre. Vi forsøker å sette studentene i stand til å finne de opplysningene de trenger for lage litteraturlister, og er samtidig nøye med å forklare dem *hvorfor* de skal skrive litteraturlister, og hvorfor det er viktig å lære seg referanseteknikk. For de fleste er dette fullstendig nytt, og den spontane reaksjonen som går igjen er ofte: ”Hvorfor har vi ikke lært dette før?”

Det er fortsatt ikke uvanlig at ferske studenter påstår å aldri ha vært borte i referanseteknikk. Det skjer til og med at de ikke vet hva en litteraturliste er. Hvorfor studentene ikke har lært dette tidligere en problemstilling vi er svært opptatt av. Her kommer blant annet problemstillingen med fusk til eksamen inn. For å kunne stryke studenter som ikke referer til

kildene sine må vi også ha gitt dem muligheten til å stå; det vil si gitt dem tilbud om undervisning innenfor referanseteknikk slik at de får en forståelse for denne siden ved akademisk skriving. Først og fremst jobber vi for å komme inn med undervisningen på et så tidlig tidspunkt som mulig, slik at studentene ikke har fulgt både ett og to fag ved høgskolen før de møter den første læreren som krever at de dokumenterer kilder og skriver litteraturlister. For det andre er vi opptatt av samarbeid med skolebibliotekene ved de videregående skolene i fylket. En overveidende prosentandel av studentmassen ved HiØ er bosatt i Østfold og har vært elever ved en videregående skole i fylket. Tanken er at dersom elevene ved de videregående skolene i Østfold får kjennskap til referanseteknikk allerede før de treffer opp som ferske studenter ved høgskolen vil de ha bedre forutsetninger for å forstå og imøtekomme de kravene som stilles til dem når de kommer hit.

For å få i gang en dialog med de videregående skolene om dette kalte undervisningsgruppa ved HiØ inn til et møte med bibliotekarene herfra i juni d.å. Vi oppdaget at målsettingene er relativt like både på videregående og på høgskolenivå, og at utfordringene kan sammenliknes tilsvarende. Fra vår side ble det uttrykt ønske om at studentene blir introdusert for referanseteknikken før de begynner hos oss, og fra videregående skole meldte bibliotekarene tilbake at det var de selvfølgelig like interessert i. Problemet er det velkjente tidspresset. Ved HiØ jobber vi fremdeles for å få mer tid til rådighet til bibliotekundervisning i ulike fag, men det kan se ut som vi tross alt har mer tid å disponere enn tilfellet er ved de fleste videregående skolene. En av konklusjonene på møtet ble at utfordringen framover blir å starte med opplæring i informasjonskompetanse – og da referanseteknikk som en inkludert del av opplegget - allerede i grunnskolen jfr. Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2006). I følge den nye læreplanen skal elevene etter 10.trinn ha oppnådd følgende kompetansemål i norskfaget: ”*Bruke tekster hentet fra bibliotek, Internett og massemedier på en kritisk måte, drøfte tekstene og referere til benyttede kilder*” (ibid. s. 48)

Hvordan det refereres varierer fra avdeling til avdeling, fra fag til fag. IT-studentene får undervisning i IEEE-standarden (Institute of Electrical and Electronics Engineers) og engelskstudentene i MLA (Modern Language Association). Disse standardene er – og har ”alltid” vært – innarbeidet i disse fagmiljøene. Tidligere underviste fagpersonalet selv i disse standardene, dette er nå overtatt av bibliotekarene. For de studentene som ikke tilhører disse fagkretsene som har sine bestemte standarder har biblioteket utarbeidet en anbefalt standard: en modifisert, enklere variant av Harvardmetoden uten formateringer, dvs. undertrekning, kursivering eller utheving av deler av referansen. Denne standarden er valgt og utarbeidet på bakgrunn av et ønske om å introdusere studentene for en så enkel standard som mulig når de møter kravet om kildehenvisninger og litteraturlister kanskje for første gang. Ved å fjerne formateringene unngår vi samtidig unødvendige problemer ved konvertering mellom ulike formater ved levering og publisering av oppgaver og tekster. De fleste studentene får undervisning med denne standarden som utgangspunkt.

Det har vært diskutert på avdelingsledernivå på høgskolen, etter initiativ fra daværende prorektor, om det var ønskelig å enes om en felles standard for samtlige avdelinger og fag. Det hadde blant annet blitt meldt fra studentene at de synes det er vanskelig å orientere seg i denne jungelen av ulike stiler, og spesielt når de er nødt til å ta utgangspunkt i hjemmesidene våre på eget initiativ og ikke har fått noen opplæring eller veiledning fra faglærerens side. Konklusjonen på dette ble at de fagområdene som har innarbeidede stiler ikke ønsket å gi slipp på disse, men at alle studenter som ikke tilhører disse fagområdene skulle få tilbud om innføring i ”HiØ-standarden”. Som en følge av dette gjorde vi om på referanseteknikksidene til biblioteket. Tidligere hadde de ulike stilene stått sidestilt. Nå viser vi til ”HiØ-standarden”

som den gjeldende standarden, mens de studentene som tilhører avdelinger med egne preferanser blir veiledet til å finne "sin" standard under samlebetegnelsen "Andre stiler".
Se: <http://www2.bib.hiof.no/index.php?ID=1770>

Andelen studenter som får opplæring i referanseteknikk har økt siden den spede begynnelsen høsten 2002. Da ble biblioteket bedt om å overta undervisningen i MLA for engelskstudentene, noe faglærerne tidligere hadde gjort selv. Høsten 2003 kom vi i tillegg inn i noen årsstudier på lærerutdanningen og lærte dem opp i "HiØ-standard". I dag er vi inne i over halvparten av årstudiene på lærerutdanningen, og bortimot samtlige IT-studenter, språkstudenter og statsvitenskapstudenter får tilbud om opplæring i henholdsvis IEEE, MLA og "HiØ-standard". I de resterende tilfellene står det ikke på viljen men på kapasiteten; vi har for øyeblikket ikke ressurser til å nå ut til flere. Vi forsøker derfor å bøte på dette midlertidig ved å tilby innføringen via nettsidene våre og bistå studentene i skranken når de har spørsmål om dette.

Masterstudentene er kanskje de ivrigste når det gjelder denne delen av bibliotekopplæringen. Disse får i tillegg opplæring i referanseshåndteringsprogrammet RefWorks. RefWorks er bare et av mange slike programmer. RefWorks ble valgt som et alternativ til Reference Manager fordi det er webbasert og kan nås av alle våre studenter, inkludert evu-, deltids- og fjernstudenter. RefWorks fungerer på den måten at du legger inn referansene dine i programmet som produserer litteraturlisten for deg i hvilken referansetil du måtte velge. Vi har blant annet lagt inn "hiø-stilen" som et alternativ du kan velge her. Å lære RefWorks er først hensiktsmessig på mastergradsnivå da den grunnleggende forståelsen for referanseteknikk må være innarbeidet for i det hele tatt å kunne forstå og bruke verktøyet.

Vi jobber i det hele tatt mye med å øke forståelsen for nytten av referanseteknikk-undervisningen. Kanskje var det tungt da vi startet opp, men vi merker at vi er kommet til et punkt der vi begynner å se resultater. Vi har faglærerne helt på vår side, og selv om fortsatt ikke alle studentene benytter seg av tilbudet om opplæring ser vi at flere og flere gjør det. Ikke minst er det veldig morsomt å være tilstede i de øyeblikkene en ny student "ser lyset"!

Se for øvrig litteraturlisten som et eksempel på "hiø-stilen"!

Kilder:

Larsen, Torhild og Else H. Norheim (2006). Biblioteket inn i læringsplattformen.
I: Bibliotekaren. Nr. 5, s. 6-8

Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2006). Oslo: Kunnskapsdepartementet

Remvik, Trine (2003). Biblioteket og kvalitetsreformen.

I: Mellom plikt og rett- tanker om og arbeid med Kvalitetsreformen ved avdeling for samfunnsfag og fremmedspråk. Halden: Høgskolen i Østfold